

СПЕЦИФІКА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ФЕСТИВНОГО КОМПОНЕНТУ КОНЦЕПТУ РЕКОНКІСТА В ІСПАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Биба М.О.

Запорізький національний університет

У статті розглядаються особливості репрезентації фестивального компонента в структурі концепту Реконкіста. Визначено концептуальні зв'язки між двома ментальними утвореннями Свято і Реконкіста. Концептуальний компонент «Реконкіста – свято» змодельовано у вигляді сценарію. Описані основні елементи сценарію «Реконкіста – свято» в іспанській лінгвокультурі. З'ясовані мовні і мовленнєві засоби вербалізації фестивального компонента концепту Реконкіста на матеріалі іспанської мови.

Ключові слова: іспанська лінгвокультура, концепт, концептуальна структура, Реконкіста, сценарій, фестивальний.

Постановка проблеми. Зміна лінгвістичних парадигм на межі століть (порівняльно-історична XIX ст., системно-структурна XX ст., антропоцентрична парадигма кінця XX ст. – початку XXI ст.) поставила у центр уваги мовознавців людину як носія мови та представника культури. Сьогодні, за словами В. Б. Бурбело, мова стає об'єктом психологічних, соціальних, логіко-філософських, антропологічних, культурологічних, прагмалінгвістичних досліджень, спрямованих до визначення онтологічних, когнітивних, перцептивних моделей людської свідомості, принципів таксономічної будови та структури відношень світосприйняття особистості і соціуму [3, с. 5].

На передньому плані сучасних лінгвістичних напрямків постає мовна діяльність як один із модулів когніції, що складає вершину айсберга, в основі якого лежать когнітивні здібності, які не є суто мовними [5, с. 306]. Стрижневим поняттям в галузі проблеми мовного репрезентування когніції визнається концепт [11, с. 5], який вже посідає чільне місце в поняттєвому апараті мовознавчої науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує значна кількість визначень концепту, а також праць, які наводять розлогі огляди його інтерпретацій (роботи М. М. Болдирева [2], С. Г. Воркачова [4], В. І. Карасика [6 – 8], М. В. Піменової [12 – 13], З. Д. Попової та Й. А. Стерніна [14], Г. Г. Слишкіна [16] та ін.). При цьому, яке б визначення йому не давали, концепт виходить із ментальної діяльності організації досвіду в широкому сенсі, категоризації об'єктів з метою ідентифікації [19, р. 580].

У нашій роботі термін *концепт* розглядається як парасольковий [9, с. 58], кваліфікаційною ознакою якого є багатомірність. Це зумовлює його активне використання в двох основних напрямках сучасного мовознавства – когнітивній лінгвістиці та лінгвокультурології [13, с. 58], що зводить всі підходи в аналізі концепту до двох аспектів: лінгвокогнітивного (напрямок від індивідуальної свідомості до культури) і до лінгвокультурного (напрямок від культури до індивідуальної свідомості) [8, с. 97].

Двобічна природа концепту, тобто його належність до когнітивного рівня та відношення до феноменів культури, вказує на складність досягнення єдиного погляду на кількість параметрів його дослідження [22, с. 249]. Тим не менш, беручи до уваги те, що лінгвокогнітивний та лінгвокультурний підходи розуміння концепту не взаємовиключають один одного [8, с. 97], будь-яке лінгвокультурологічне дослідження одночасно є лінгвокогнітивним [6, с. 13].

Поєднання лінгвокогнітивного і лінгвокультурного підходів сприяє вирішенню основного завдання лінгвоконцептології, яке полягає у моделюванні змісту досліджуваного концепту як глобальної

ментальної (мислинневої) одиниці в її національній (можливо, і в соціальній, віковій, гендерній, територіальній) своєрідності та визначення його місця в концептосфері [14, с. 22]. На шляху пошуків вирішення проблеми моделювання змісту ментальних утворень було звернено увагу не тільки на внутрішній рівень організації концепту (його внутрішні закономірності – складноструктурованість, трирівневе лінгвальне втілення [15, с. 50–51], динамічність/мінливість, концепту [10, с. 150]), але і на інший рівень – зовнішній, тобто на зв'язки конкретного концепту з іншими концептами [25, р. 55]. Вчені помітили, що концепт як система зі складною архітектонікою не існує ізольовано від інших концептів, а перебуває з ними в певних таксономічних відношеннях [10, с. 150], і має з ними зв'язки за концептуальними ознаками [14, с. 62].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. За результатами попереднього дослідження нами було виявлено особливості змістового наповнення історико-культурного концепту РЕКОНКІСТА, виокремлено набір когнітивних ознак, що структурують досліджуване ментальне утворення. В ході аналізу було помічено, що історико-культурний концепт РЕКОНКІСТА протягом своєї еволюції набув такої ознаки як «свято» [1, с. 9]. На нашу думку, нагальним є встановлення особливостей репрезентації цього когнітивного елемента засобами іспанської мови, що зумовлено посиленою увагою та інтересом сучасної лінгвістики не тільки до вивчення окремих концептів у лінгвокультурі, але і до детермінації концептуальних зв'язків та взаємозалежностей, що виникають між різними ментальними утвореннями у ході їхньої взаємодії.

Головною метою цієї роботи є виявлення специфіки репрезентації засобами іспанської мови фестивального компонента концепту РЕКОНКІСТА. **Об'єктом** пропонованого дослідження є історико-культурний концепт РЕКОНКІСТА, **предметом** дослідження виступає фестивальний компонент в структурі концепту РЕКОНКІСТА.

Виклад основного матеріалу. Набуття концептом РЕКОНКІСТА когнітивного компонента «свято» пов'язано із самою специфікою феномену, що концептуалізується. Лексикографічні джерела визначають Реконкісту як відновлення іспанської території [18], період історії Іспанії [17], боротьбу християн проти маврів на Іберійському півострові [26].

В свою чергу, звертаючись до лексикографічних джерел іспанської мови, також знаходимо деякі понятійні ознаки концепту СВЯТО: зустріч людей в якомусь місці з метою розважитись; сукупність особливих дій, якими відмічається вдома сімейна подія; сукупність дій, організованих в якомусь місці для суспільної розваги з приводу якоїсь події;

день релігійного або суспільного вшанування; розвага тощо [23].

Реконкіста являє собою значну віху в історії Іспанії, ряд знаменних подій, що закарбувалися в іспанській культурній пам'яті і набули форми регіональних свят – Маври та Християни, Взяття Гранади. Так, в іспанській лінгвокультурі нашаровуються дві концептосистеми СВЯТО і РЕКОНКІСТА, в результаті чого на стику виникає концептуальне утворення – фестивалний компонент в структурі історико-культурного концепту РЕКОНКІСТА (див. Рис. 1).

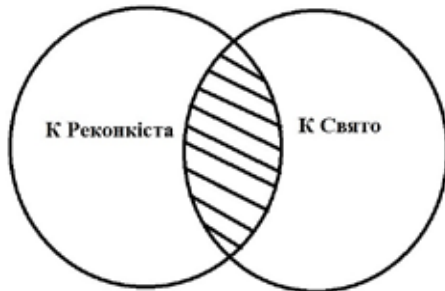

Рис. 1. Концептуальні зв'язки ментальних утворень РЕКОНКІСТА і СВЯТО

Тож, специфіка концептуальної структури «Реконкіста – свято» полягає у тому, що вона може бути змодельована у вигляді сценарію. Під сценарієм мається на увазі послідовність деяких епізодів у часі; це стереотипні епізоди з ознаками руху, розвитку [14, с. 119]. Сценарій як подія, що розгортається в часі і/або просторі, передбачає наявність суб'єкта, об'єкта, мети, умов виникнення, часу та місця дії. Така подія обумовлена причинами, що послугували його появі [12, с. 17]. Сценарії є схематичними культурними моделями діяльності [24, р. 15].

Так, умовами виникнення аналізованого сценарію «Реконкіста – свято» стали історичні події відвоювання народами Піренейського півострова в VIII–XV ст. територій, захоплених арабами і берберами. Метою сценарію «Реконкіста – свято» є відтворення вказаних історичних подій:

Las Entradas de Cristianos, por la mañana, y Moros, de la tarde transforman la ciudad para recrear la Reconquista [21, 03/05/14].

Alcoi revive su reconquista [21, 24/04/2012].

Суб'єктами сценарію постають учасники святкування, які розділяються на три групи – маври *moros*, християни *cristianos* та глядачі *espectadores*.

En el espectáculo de este sábado tomaron parte cerca de 10.000 personas, que simbolizaron con su desfile la entrada en la ciudad de las tropas moras y cristianas [21, 03/05/14].

Caballeros, doncellas, emires y bailarinas recrearon el espectáculo que este año han seguido desde la calle 17.000 espectadores en las sillas instaladas por la Asociación de San Jorge a los que se suman el público de los balcones [21, 03/05/14].

На позначення учасників дійства в іспанській мові вживаються слова-реалії *caballeros, doncellas, emires*, які відтворюють мовний портрет концепту РЕКОНКІСТА. Підсилення перцептивно-образної складової концепту відбувається і за рахунок вживання метонімії для номінації груп учасників сценарію:

Los ejércitos de la Cruz esperan la aparición de San Jorge sobre las almenas del castillo, en la noche de este martes, para doblegar a las huestes de la Media Luna [21, 23/04/2013].

... el primer combate ha concluido esta mañana en las calles de este municipio con la derrota de los caballeros de la Cruz, que han sido doblegados por las

diversas facciones que integran el bando musulmán [21, 23/04/2013].

Оскільки свято як подія розгортається у часі і просторі, то лексеми-репрезентанти концепту Реконкіста вживаються у словосполученнях з лексемами темпоральної семантики. Час проведення свята варіюється в залежності від місцевості, де воно відбувається: дійство проводиться щороку і триває три дні в квітні у місті Алькой, у серпні у місті Бенамаома.

Las fiestas de este año han variado sus fechas de abril unas semanas por el retraso de la semana santa [21, 03/05/14].

Durante ese fin de semana, que en este año será del 4 al 8 de agosto, el pueblo se convierte en una fiesta en la que todos los benamahometanos participan [20, 27/07/2011].

Серед основних етапів дійства виокремлюються вторгнення, хода, битви, огляд військ:

Las entradas, procesiones, batallas, alardes y embajadas constituyen, durante tres días, sus actos más representativos, envueltos en color, estruendo, alegría y pólvora omnipresente, y marcados por la seriedad en su desarrollo y la ritualización de sus contenidos. La aparición de Sant Jordiet, un niño montado sobre un caballo de cartón piedra, en las almenas del castillo levantado para la fiesta, pone el emotivo punto final [21, 23/02/2008].

Вербальний портрет концепту Реконкіста вибудовується за рахунок лексем із перцептивною семантикою: наявні як зорові образи *actos más representativos, envueltos en color*, так і звукові *estruendo, pólvora omnipresente, ruido*, нюхові *humo*. Крім цього, чітко простежується наявність позитивно маркованого ціннісного складника у структурі концепту, який представляють слова з емотивним компонентом: *alegría, el emotivo punto final*.

Окремо слід зазначити релігійну складову сценарію, адже свято Маври і Християни відзначається також із метою вшанування покровителів міст: в Алькой – Святого Георгія, у місті Бенамаома – Святого Антонія:

Es la manera que tienen los alcoyanos de festejar a su patrón, Sant Jordi, con los Moros y Cristianos declarados de Interés Turístico Internacional [21, 03/05/14].

La leyenda cuenta que Sant Jordi intervinieron a favor de Jaume I el Conqueridor cuando sus tropas defendían, en 1276, la enriscada villa del cerco impuesto por el caudillo árabe Al Azraq. A partir de ahí nace una tradición que ha dado origen a los Moros y Cristianos, cuyos primeros datos son de 1672, y que tienen a Sant Jordi, el 23 de abril, como patrón [21, 23/02/2008].

El protagonista es un santo, la onomástica de San Antonio de Padua [20, 27/07/2011].

Слова із лексико-семантичного поля війна також виступають репрезентантами сценарію «Реконкіста – свято»: *las entradas, procesiones, batallas, alardes y embajadas, los ejércitos, combate, los guerreros, la lucha* тощо

Висновки. Таким чином, в результаті дослідження було виявлено національно-культурну специфіку концепту РЕКОНКІСТА в іспанській лінгвокультурі шляхом аналізу репрезентації фестивального складника концепту. Концепт РЕКОНКІСТА як ментальне утворення, що зберігає уявлення, оцінки, образи про визначний період в історії Іспанії продовжує переживатися сьогодні представниками іспанського етносу у вигляді особливої культурної форми – свята. Моделювання концепту РЕКОНКІСТА у вигляді сценарію дозволило розширити уяв-

лення про змістове наповнення концепту, з'ясувати особливості його структури. **Перспективною** подальшого дослідження є вивчення змістової трансформації концепту РЕКОНКІСТА на сучасному етапі його побутування під впливом соціокультурних та суспільно-політичних чинників сьогодення.

Список літератури:

1. Биба М. О. Особливості актуалізації історико-культурного концепту Реконкіста в сучасній іспанській мові / М. О. Биба // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя: ЗНУ, 2014. – № 64. – С. 6-10.
2. Болдырев Н. Н. Актуальные задачи когнитивной лингвистики на современном этапе / Н. Н. Болдырев // Вопросы когнитивной лингвистики. – 2013. – № 1. – С. 5-13.
3. Бурбело В. Здобутки та перспективи мовознавства ХХ-ХХІ ст.: у пошуках комплексності, динаміки інтеграції / В. Б. Бурбело // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Іноземна філологія. – Вип. 44. – 2011. – С. 4-9.
4. Воркачев С. Г. Любовь как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М.: «Гнозис», 2007. – 284 с.
5. Демьянков В. З. Доминирующие лингвистические теории в конце ХХ века // Язык и наука конца ХХ века. – М.: Институт языкознания РАН, 1995. – С. 239-320.
6. Карасик В. И. Базовые характеристики концептов в лингвокультурной концептологии / Карасик В. И., Г. Г. Слышкин // Антология концептов. – [Под ред. В. И. Карасика, И. А. Стернина]. – Волгоград: Парадигма, 2005. – Т. 1. – С. 13-15.
7. Карасик В. И. Языковая кристаллизация смысла / В. И. Карасик. – Волгоград: Парадигма, 2010. – 428 с.
8. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 476 с.
9. Краткий словарь когнитивных терминов / [под общ. ред. Е. С. Кубряковой]. – М.: Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
10. Морель Морель Д. А. К вопросу о свойствах концепта как системы / Д. А. Морель Морель // Изменяющаяся Россия и славянский мир: новое в концептуальных исследованиях. – [сборник статей / Отв. ред. М. В. Пименова]. – Севастополь: Рибаст, 2009. – С. 148-157. (Серия «Концептуальные исследования». Вып. 8).
11. Никишина И. Ю. Понятие «концепт» в когнитивной лингвистике / И. Ю. Никишина // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей. – [Отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов]. – М.: МАКС Пресс, 2002. – Вып. 21. – С. 5-7.
12. Пименова М. В. Концепт сердце: Образ. Понятие. Символ / М. В. Пименова. – [Монография]. – Серия «Концептуальные исследования», Вып. 9 – Кемерово: КемГУ, 2007. – 500 с.
13. Пименова М. В. Концептуальные исследования. Введение: учеб. пособие / М. В. Пименова, О. Н. Кондратьева. – М.: Флинта: Наука, 2011. – 176 с.
14. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М.: Восток-Запад, 2007. – 320 с.
15. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
16. Слышкин Г. Г. Лингвокультурный концепт как системное образование / Г. Г. Слышкин // Вестник ВГУ, Серия «Лингвистика и межкультурная коммуникация», 2004. – № 1. – С. 29-34.
17. Diccionario Clave [Recurso electrynico]. – Régimen del acceso: <http://clave.librosvivos.net>
18. Diccionario de la lengua espacola. Real Academia espacola [Recurso electrynico]. – 22-a ed. – Régimen del acceso: <http://buscon.rae.es/drae1>
19. Diki-Kidiri M. Le signifié et le concept dans la dénomination / Marcel Diki-Kidiri // Meta: journal des traducteurs. – 1999. – Vol. 44, № 4. – P. 573-581.
20. El Mundo [Recurso electrynico]. – Rýgimen del acceso: <http://www.elmundo.es>
21. El Pans [Recurso electrynico]. – Rýgimen del acceso: <http://www.elpais.com>
22. Gunina N. A. Concept VS Meaning: Cognitive Approach / N. A. Gunina // Вестник ТГТУ. – 2011. – Том 17. – № 1. – С. 248-250.
23. Moliner M. Diccionario de uso del espacol. Ediciyn electrynica / Marna Moliner [Recurso electrynico]: 3ra ediciyn. – Editorial Gredos, S.A.U., 2008. – 1 disco yptico (CD-ROM); 12 sm. – Requisitos del sistema: Pentium de 150 Mhz o superior; Windows 95, 98, NT, Me, 2000, XP; 32 Mb de RAM; 10 o 75 Mb libres en disco duro; lector de CD-Rom. – El título del contenedor.
24. Palmer G. When does cognitive linguistics become cultural? Case studies in Tagalog voice and Shona noun classifiers / Gary Palmer // Cognitive Linguistics Investigations: Across Languages, Fields And Philosophical Boundaries. – [Ed. June Luchjenbroers]. – Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2006. – P. 13-45.
25. Schwarz M. Kognitive Semantiktheorie und neuropsychologische Realitat: repräsentationale und prozedurale Aspekte der semantischen Kompetenz / M. Schwarz. – Tübingen: M. Niemeyer, 1992. – VI. – 163 S.
26. Vox Diccionario Esencial De LA Lengua Espanola: Vox Essential Dictionary of the Spanish Language (Spanish Edition). – June, 1997. – 646 p.

Биба М.А.

Запорожский национальный университет

СПЕЦИФИКА РЕПРЕЗЕНТАЦИИ ФЕСТИВНОГО КОМПОНЕНТА КОНЦЕПТА РЕКОНКИСТА В ИСПАНСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРЕ

Аннотация

В статье рассматриваются особенности репрезентации фестивального компонента в структуре концепта РЕКОНКИСТА. Определены концептуальные связи между двумя ментальными образованиями ПРАЗДНИК и РЕКОНКИСТА. Концептуальный компонент «Реконкиста – праздник» смоделирован в виде сценария. Описаны основные элементы сценария «Реконкиста – праздник» в испанской лингвокультуре. Выявлены языковые и речевые средства вербализации фестивального компонента концепта Реконкиста на материале испанского языка.

Ключевые слова: испанская лингвокультура, концепт, концептуальная структура, Реконкиста, сценарий, фестивальный.

Byba M.O.

Zaporizhzhya National University

SPECIFICITY OF THE REPRESENTATION OF THE CONCEPT'S RECONQUISTA FESTIVE COMPONENT IN SPANISH LINGUISTIC CULTURE

Summary

The article deals with the peculiarities of representation of the festive component in the structure of the concept Reconquista. Conceptual links between mental formations HOLIDAYS and RECONQUISTA are determined. Conceptual component «Reconquista – holiday» is modeled as a scenario. The basic elements of the scenario «Reconquista – holiday» in Spanish linguistic culture are described. Speech and language modes of the verbalization of the concept's RECONQUISTA festive component are determined on the material of the Spanish language.

Keywords: concept, conceptual structure, festive, Reconquista, Spanish linguistic culture, script.